

5. toukokuuta 2020, Bryssel

Vastaanottaja: Sanna Marin, pääministeri

Kopio: ministeri Kulmuni, ministeri Ohisalo, ministeri Andersson ja ministeri Henriksson

Suomen uusi vanhemmuuslaki - mahdollisuus Suomelle toimia LGBTI-oikeuksien suunnannäyttäjänä Euroopassa

Tämä on epävirallinen käännös, alkuperäinen kirje löytyy [täältä >>](#)

Hyvä pääministeri Marin,

Kirjoitamme teille ILGA-Euroopan (European region of the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association) ja NELFA:n (Network of European LGBTIQ* Families Associations) nimissä.

Olemme iloisia nähdessämme, että hallituksenne on päättänyt laatia uuden vanhempainlain, joka voisi niin halutessanne mahdollistaa sateenkaariperheiden täyden tunnustamisen. Haluamme tällä kirjeellä rohkaista teitä olemaan tyytymättä vähimmäisvaatimuksiin samaa sukupuolta olevien pariin ja heidän lastensa syrjinnän välttämiseksi, vaan käyttämään tätä tilaisuutta ollaksenne ensimmäisen maa Euroopassa, joka on ottanut käyttöön vanhempainlain, joka todella kohtelee kaikkia perheitä yhdenvertaisesti.

Suomen hallitus on viime vuosina ollut yksi johtavista maista Euroopassa asettaessaan tasa-arvon ja syrjimättömyyden standardeja entistä korkeammalle, esimerkiksi antamalla syrjimättömyyttä, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevan lainsäädännön, joka suojaa LGBTI-ihmisiä syrjinnältä kaikilla elämänalueilla (mukaan lukien kattava suojelu seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun ja kehon sukupuolitettujen piirteiden perusteella vuodesta 2015), ja vaatimalla, että kansallisiin opetussuunnitelmiin sisältyy tietoa sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta. Käynnissä oleva vanhemmuuslakia koskeva lainsäädäntöehdotus ja -prosessi ovat jälleen yksi mahdollisuus tulla suunnannäyttäjäksi perheiden tunnustamisessa kaikissa niiden monimuotoisissa kokoonpanoissaan yhteiskunnassamme.

Tällä hetkellä vanhemmuuslain valmistelulle annetut ohjeet kattavat vain yhden sateenkaariperheiden kannalta olennaisen uudistuksen: laki mahdollistaisi siittiöiden käytön naisparien hedelmöityshoidossa myös tapauksissa, joissa luovuttaja voidaan vahvistaa lapsen isäksi. Niin tärkeää kuin tämän mahdollistaminen on, hallituksen ei pidä jättää käyttämättä tilaisuuttaan suojella kaikkia perheitä heidän todellisissa perhetilanteissaan, vaan käyttää tätä ainutlaatuista tilaisuutta varmistaakseen, että:

- 1) kaikilla lapsilla on kaikki lailliseen vanhemmuuteen liitetyt oikeudet, kuten oikeus elatukseen ja perimiseen, sekä kiistaton tapaamisoikeus suhteessa kaikkiin tosiasiallisiin vanhempiinsa, ja että
- 2) trans- ja muunsukupuoliset tunnustetaan laissa täysimääräisesti heidän tullessaan vanhemmiksi, ja otetaan käyttöön vanhempien rekisteröinti ilman sukupuolittamista.

Vanhemmuuslakiin liittyvien sateenkaariperheiden lasten tarpeiden huomiotta jättäminen ei ole hallitusohjelman hengen ja kirjausten mukaista. Hallitusohjelmassa todetaan, että "Suomessa jo noin

kolmasosa kaikista perheistä ei ole enää perinteisiä ydinperheitä: esimerkiksi uusperheiden ja sateenkaariperheiden määrä on kasvanut. Nykyiset toimintatavat ja tuen muodot eivät vastaa kaikkien perheiden todellisiin tarpeisiin.”

Useamman kuin kahden vanhemman perheet ovat todellisuutta kaikkialla Euroopassa: samaa sukupuolta olevat parit muodostavat siteitä kolmannen henkilön tai toisen parin kanssa perheen luomiseksi ja yhteisvanhemmuuden aloittamiseksi - ja heidän vanhemman vastuunsa ja oikeutensa jakautuvat tasapuolisesti. Tällainen perhemuoto on tunnettu jo pitkään - eikä vain LGBTIQ* -ihmisten keskuudessa. Nykyään Suomessa, kuten kaikissa Euroopan maissa, laki tunnustaa kuitenkin vain kaksi vanhempaa, eikä se siten tarjoa puitteita lapsen täyden suojan takaamiseksi useamman vanhemman malleissa. Nykyisissä kahden vanhemman malleissa kaikkia ensisijaisia hoitajia ei tunnusteta, joten heillä ei kaikkia laillisia valtuuksia ja oikeuksia huolehtia vanhemmuuden vastuistaan, kuten lapsen oikeutta tavata vanhempansa, eikä lapsella ole oikeutta elatukseen tai perintöön kaikilta tosiasiallisilta vanhemmiltaan. Selkeät ja mahdollisesti virallisesti vahvistetut sopimukset useamman vanhemman perheissä auttaisivat määrittelemään vanhempien roolit ja velvollisuudet alusta alkaen ja välttämään lisärasitteita mahdollisissa monimutkaisissa perhetilanteissa (esimerkiksi huoltajuusriidat).

Kuten edellä todettiin, monen vanhemman malleja ei ole Euroopan oikeudellisessa kehyksessä, ja koska Suomi tunnustaa jo tietyillä tavoilla useamman tosiasiallisen vanhemman todellisuuden esimerkiksi useamman henkilön huoltajuuden, tosiasiallisten vanhempien tapaamisoikeuden ja avoimen adoption suhteen, sillä on ainutlaatuinen mahdollisuus tehdä historiaa olemalla ensimmäinen Euroopan maa, joka luo useamman kuin kahden oikeudellisen vanhemman mallin, joka tunnustaa perheet täysin kaikissa niiden moninaisuudessaan.

Hyviä toimintamalleja on jo olemassa. Kanada (British Columbia [2013], Ontario [2017]) ja Kalifornian osavaltio Yhdysvalloissa [2013] ovat menestyksekkäästi ottaneet käyttöön usean vanhemman mallit jo vuosina 2013 ja 2017, ja siten heillä on jo vuosien kokemus toteutuksesta, josta on mahdollista ottaa oppia. Jotkut Euroopan maat, kuten Tanska, Ruotsi, Saksa tai Ranska, ovat alkaneet keskustella useamman oikeudellisen vanhemman säädännöstä. Alankomaissa hallituksen asettama komitea (Staatscommissie Herijking Oudershap) on antanut lupaavan lakiehdotuksen vuonna 2016, mutta lakia käsitellään edelleen, eikä sitä ole vielä annettu.

Vanhemmuuslain, joka täyttää viimeisimmät kansainväliset ihmisoikeusstandardit, olisi myös varmistettava, että ihmisiä ei sukupuoliteta rekisteröityessään vanhemmiksi. Silti liian usein trans- ja muunsukupuoliset vanhemmat sukupuolitetaan väärin lastensa syntymätodistuksissa. Tämä ei ole vähäinen haitta, vaan henkilön sukupuoli-identiteetin kieltämistä; se johtaa asianomaisen yksityisyyden loukkaamiseen ja moniin ongelmiin lapsen ja vanhemman elämässä, sekä altistaa molemmat syrjinnälle.

Termien "äiti" ja "isä" korvaaminen "vanhemmalla" oikeudellisissa asiakirjoissa ei sekoittaisi byrokraattisia järjestelmiä eikä estäisi ihmisiä käyttämästä mitä tahansa termejä, joita he valitsevat viitataksaan itseensä päivittäisessä elämässään (kuten "äiti" tai "isä", "mamma" tai "pappa" tai vanhempien etunimet jne.). Tätäkään olennaista mukautusta ei ole sisällytetty perhelakeihin Euroopassa, mutta tietoisuus on lisääntynyt, ja hallitukset alkavat hiljalleen arvioida tapojaan vanhempien rekisteröintiin, ja sitä syrjintää, jota nämä rekisteröintitavat aiheuttavat trans- ja muunsukupuolisille ihmisille. Ensimmäisiä askeleita on otettu esimerkiksi Ranskassa ja Saksassa liittyen rekisteröintilomakkeita kouluissa. Tässä suhteessa olemme tyytyväisiä Suomen vanhempainvapaita koskevan lainsäädännön tämänhetkiseen luonnosteluun, jossa käytetään sukupuolittamatonta kieltä. Kehotamme teitä varmistamaan, että sekä vanhempainvapaita koskeva lainsäädäntö että vanhemmuuslaki noudattavat yhdenmukaisesti sukupuolittamatonta kieltä, mikä täydentäisi Suomen perhelainsäädännön sukupuolineutraaliuden.

Meille on nyt kuitenkin tiedossa, että Suomen oikeusministeri Anna-Maja Henriksson on jättänyt molemmat nämä tärkeät edistysaskeleet uudistuksen ulkopuolelle, kuten parlamentin jäsenille osoitetussa kirjallisessa vastauksessa todettiin. Tämä on tullut suurena pettymyksenä suomalaisille LGBTI-järjestöille. Olemme olleet erittäin vaikuttuneita Suomen uudesta hallituksesta ja uskomme vahvasti, että uudella edistyksellisellä hallituskoalitiolla on potentiaalia saada aikaan todellisia muutoksia kaikkien lasten, myös niiden, jotka eivät asu perinteisissä ydinperheissä, etujen kannalta. Suomi on jo osoittanut olevansa johtava LGBTI-oikeuksien edistäjä Euroopassa saavuttamalla viime aikoina tasa-arvoisen avioliiton, yhteisen adoptio-oikeuden ja naisparien vanhemmuuden vahvistamisen. On pettymys ja yllättävää, että oikeusministeriö päätti hylätä suomalaisten LGBTI-järjestöjen pyynnön sisällyttää uuteen vanhemmuuslakiin täysimääräisesti kaikki sateenkaariperheet.

Tästä syystä haluamme rohkaista teitä harkitsemaan uudelleen alkuperäistä ajatusta lain säätämisestä jokaiselle perheelle, heidän todellisten tarpeidensa tyydyttämiseksi. **Riittävien lainsäädäntötoimenpiteiden puuttuminen muissa Euroopan maissa ei pitäisi olla syy sääntelemättä jättämiseen Suomessa. Pyydämme hallitusta tarkastelemaan oikeusministeriön laatimia suunnitelmia ja varmistamaan, että uuden vanhemmuuslain valmisteluun varataan riittävät resurssit sen varmistamiseksi, että se vastaa riittävästi sateenkaariperheiden tarpeita. Pyydämme myös, että oikeusministeriö kuulee LGBTI-kansalaisyhteiskuntaa, etenkin Sateenkaariperheet - Regnbågsfamiljer ry:tä, lain valmistelun yhteydessä varmistaakseen parhaan mahdollisen lain sateenkaariperheiden lasten suojelemiseksi. Tässä on Suomella ainutlaatuinen tilaisuus osoittaa, että se todella johtaa Eurooppaa sellaisen yhteiskunnan luomisessa, joka sisällyttää kaikki perhemuodot. Uskomme hallituksenne nykyaikaiseen henkeen ja sen suuntaa näyttävään päätöksentekoon perheiden koko sateenkaaren kirjon suhteen.**

Vilpittömästi teidän,

Katrin Hugendubel
Advocacy Director
ILGA-Europe
katrin@ilga-europe.org

Eleni Maravelia
President
NELFA
eleni.maravelia@nelfa.org